

MIHAI CIMPOI. *ION CREANGĂ. MÂNTUIREA PRIN RĂS.*

Iași: Princeps Edit, 2011. 302 p.

Olesea GÎRLEA

Doctor în filologie

E-mail: oleseagarlea@yahoo.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7427-3509>

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” (Chișinău)

Volumul *Ion Creangă. Mântuirea prin răs* este o completare și o revizuire a eseului *Sinele arhaic (Ion Creangă. Dialecticile amintirii și memoriei)* (Iași, Princeps Edit, 2011) și se înscrie, așa cum afirmă prefațatorul Daniel Corbu, în etapa a treia de receptare a operei lui Ion Creangă, numită *etapa relecturării*, alături de celelalte două etape, *critica aureolară* și „*perfectiunii în elementaritate*”.

Eseul inițial, *Ion Creangă. Dialecticile amintirii și memoriei*, se axează pe problema *Weltanschauung-ului* individual crengian, problema confesiunii și a caracterului subiectiv, jocul de limbaj, tehnicile de scriere: contrapunctul, amintirea, jocul de cuvinte, subiectivizarea narațiunii, schema mitului transcendental incorporat în textul crengian, mitologia personală, antifrazismul, contrapunerea de limbaje, ironia, carnavalescul crengian etc.

Cea de-a doua parte a studiului începe cu două motto-uri, unul din *Prelegeri de estetică*, de Hegel, și altul din *Creangă. Mit și adevăr*, de Petru Rezuș, anticipând tema tragismului și suferinței lui Ion Creangă, dezvoltată de către Mihai Cimpoi. Mărturiile epistolare ale lui I. Creangă denotă suferința și tristețea „mereu ascunsă sub obroc și ținută discretă în scriitură” (Petru Rezuș). Potrivit acestora, Ion Creangă se prezintă ca o *fință tragică* măcinată de drame familiale, de boala și de suferințele pricinuite de aceasta (fapt demonstrat de Petru Rezuș). Răspopirea, destituirea din învățământ, critica la adresa cărților sale didactice și starea precară a sănătății au fost înlocuite prin umor și prin nevoia unui refugiu. Mihai Cimpoi consideră că memoria are o puternică funcție anti-destinală la Ion Creangă, ea se

opune trăirii prezente și permite refugiul în trecut. Puterea reflexogenă a amintirii marchează necesitatea întoarcerii și evadarea din suferință, idee confirmată de îndemnul scriitorului Ion Creangă: „Hai mai bine despre copilărie să povestim, căci ea singură este veselă și nevinovată. Și, drept vorbind, acesta-i adevărul!”.

Un alt aspect al studiului îl constituie inteligența lui Creangă, formația sa culturală și studiile care l-au pregătit în calitate de scriitor și om de cultură. Subcapitolul „*Cruzimile unui moralist jovial. Un Creangă «simionist»* abordează problema studiului și interpretărilor realizate de către Eugen Simion despre Ion Creangă: demonologia, babele infernale, raportul divinitate – diavol, tehnica aglomerării și reprezentarea carnavalescă a lumii, discursul gurmand, problema naratorului și a vocilor; Mihai Cimpoi face referiri și la studiul lui Ion Pecie *Phalussiada sau epopeea iconoclastă* – prin care se impune un Creangă șugubăț, observator de cruzimi și cinism. Studiile recente despre opera lui Ion Creangă abordează alte aspecte ale cercetării, cum ar fi, de pildă, cel al lui Vasile Lovinescu, „Creangă și creanga de aur”, prin care se impune „un Creangă cu rădăcinile adânci nu doar în tradițiile sătești, ci și în Marea tradiție universală a încifrării tainelor universului în simboluri, în mituri, în formule sibilinice” (p. 208).

Un alt subcapitol al studiului *Ion Creangă. Mântuirea prin răs* îl constituie reprezentarea prozatorului în *Istoriile literaturii românești*. Or, după cum se știe, Ion Creangă a depășit „calitatea de scriitor *popular* situându-se în categoria marilor scriitori *culți* cu statut de *clasic*” (p. 213), fiind, fără îndoială, la ora actuală, prozatorul cel mai citit. De la George Călinescu la Valeriu Cristea, exegeții au apreciat arta narativă a lui Ion Creangă și au luat în vizor momentele biografice care și-au impus amprenta asupra operei. George Călinescu remarcă în opera lui Ion Creangă farmecul dialectal, eroii stereotipi și răsul nestins; Șerban Cioculescu, Tudor Vianu și Vladimir Streinu îi evocă cu fermitate talentul rafinat, Nicolae Iorga îl prezintă în anturajul Junimii ca pe un „ghiduș al companiei” (p. 215), Garabet Ibrăileanu remarca arta extraordinară a narării, Dumitru Micu îl considera pe I. Creangă „unul dintre artiștii cei mai rafinați din literatura română”, iar Basil Munteanu remarca capacitatea lui Creangă de a trata „materia comună cu mijloace personale”.

Proza lui Ion Creangă a fost receptată diferit de critica literară și a înregistrat reacții diverse: de la atitudini elogioase spre negare și cameleonism receptiv; identificându-se apropieri și similitudini cu creația lui Rabelais, Mark Twain, tehnica expoziției lui Boccaccio. Concluzia lui M. Cimpoi este că *Istoriile literare*, în care apare Ion Creangă, au meritul de a evoca „statutul temeinic înrădăcinat de clasic canonic și de mare modern” (p. 225).

În subcapitolul „Lumea pe dos a exegeților”, Mihai Cimpoi abordează subiectul retardării judecății estetice în privința receptării operei lui Ion Creangă, din varii motive: neîncrederea specifică românească în propriile valori, incapacitatea exegeților de percepere a noutății și valorii ca atare. În acest context, M. Cimpoi

amintește de prima monografie dedicată lui I. Creangă, *La vie et l'oeuvre de Ion Creangă*, semnată de un autor străin, de Jean Boutiere, în 1930, pe când prima apreciere românească apare tocmai după opt ani, în 1938, din partea lui G. Călinescu, prin care acesta constată o înrudire vădită a artei lui I. Creangă cu cea a lui Caragiale și o apropiere de cea a lui Anton Pann.

De la aprecieri modeste, până la înnoirea unghiurilor de receptare prin evaluarea viziunii carnavalesci, a „cruzimilor”, a situațiilor sexuale simbolice, a imaginilor și a simbolurilor primordiale, a limbii și a stilului, a aplicării noilor teorii ale limbajului în creația humuleșteanului, în opinia lui Mihai Cimpoi, „rămâne o enigmă neînțeleasă” (p. 238), aparent simplu, așa cum remarcă acad. Eugen Simion, Creangă este totuși complicat. Mihai Cimpoi amintește de perspectivele hermeneutice ezoterice, psihanalitice, simbologice, arhetipale, cu atragerea corozivelor realizate de Vasile Lovinescu, Dan Grădinaru, Ion Pecie, Cristian Livescu, Sorin Botnaru, Andrei Oișteanu; Mihai Cimpoi se referă și la Istoriile și dicționarele literare și eseurile traducătorilor, scriitorilor și istoricilor literari din străinătate (Franța, Italia, Anglia, Ungaria, Cehia, Rusia) care s-au aplecat asupra creației lui Ion Creangă. Este vorba despre: Elena Văcărescu, Mario Ruffini, Victor Vajdaev, Roger Osias Eisenberg, Ives Auger, László Gáldi etc.

Studiul se încheie cu un itinerar biografic, în care Mihai Cimpoi, reiterează ideea lui Petru Rezuș despre adevărata față a lui Ion Creangă, care este una tragică, în pofida operei profund optimiste și a râsului debordant. În finalul volumului sunt inserate aprecieri critice semnate de Eugen Simion, Theodor Codreanu, Lucian Vasiliu, Daniel Corbu, Adrian Dinu Rachieru, Nina Corcinschi.

Volumul *Ion Creangă. Mântuirea prin răs* aduce o revizuire a aprecierilor critice despre opera lui Ion Creangă, dar și o altă fațetă a scriitorului – perspectiva tragică în pofida esenței ludice – însoțită și argumentată de momente biografice. Studiul punctează reprezentativitatea valorică și dăinuirea în timp a operei lui Ion Creangă.

Notă: Recenzia a fost realizată în cadrul proiectului de cercetare 20.80009.1606.03 *Contexte socio-culturale autohtone și interconexiuni europene în creația populară și literatura cultă din Basarabia (sec. XIX până în prezent)*, Institutul de Filologie Română „B. P.-Hasdeu” al MEC.